

Актуальна тема

*Електронний цифровий
підпис – європейський курс
України*

І. В. Бондарчук

*кандидат наук
з державного управління, доцент,
заслужений юрист України*

Сучасна інформатизація різних сфер життя та цифрові технології сприяють пришвидшенню розвитку світової економіки, що зумовлює соціальну трансформацію суспільства. Розвиток інформаційного суспільства є одним з важливих пріоритетів України і розглядається як загальнонаціональне завдання. Інформаційно-телекомунікаційним технологіям відведено роль необхідного інструменту соціально-економічного прогресу, одного з ключових чинників інноваційного процвітання економіки.

Прийнятий у 2003 році Закон України «Про електронний цифровий підпис» [1] став фундаментом для впровадження в Україні технології електронного цифрового підпису (далі – ЕЦП) насамперед у державному сек-

торі, створення Національної системи електронного цифрового підпису України (далі – НСЕЦП України).

Сьогодні відповідно до Переліку центральних органів виконавчої влади, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 року № 288, на Міністерство юстиції України покладено функцію технічного регулювання у сфері ЕЦП.

Згідно з Положенням про Міністерство юстиції України, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 року № 228, Мін'юст виконує функції Центрального засвідчувального органу та забезпечує умови для функціонування суб'єктів правових відносин у сфері ЕЦП.

Так НСЕЦП України від імені держави гарантує якість послуг ЕЦП, а Центральний засвідчувальний орган

регулює їх якість як орган акредитації та державного нагляду за діяльністю центрів сертифікації ключів, акредитованих і зареєстрованих. У вересні 2014 року акредитовано 19 центрів, що нараховують більше ніж 3 млн користувачів – власників ЕЦП, як юридичних, так і фізичних осіб.

16 вересня 2014 року Верховною Радою України було ратифіковано Угоду про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода).

З огляду на цю історичну та знакову подію Кабінетом Міністрів України було прийнято розпорядження «Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 17 вересня 2014 року № 847-р (далі – Розпорядження) [2].

Вагомим підґрунтям для розвитку НСЕЦП України стало прийняття 23 липня 2014 року Регламенту Європейського парламенту і Ради Європи щодо електронної ідентифікації та довірчих сервісів для електронних операцій на внутрішньому ринку (eIDAS) (далі – Регламент). Регламент має за мету забезпечити в короткостроковій перспективі створення єдиної уніфікованої, в частині міждержавної електронної взаємодії, законодавчої бази для електронної ідентифікації, електронної аутентифікації та розвитку електронних послуг, які є ключовим моментом для просування інновацій і стимулювання конкуренції в країнах Європейського Союзу [3].

Головною проблемою, яка постала перед Україною у сфері надання по-

слуг ЕЦП, є відсутність інтероперабельності або взаємосумісності елементів НСЕЦП України, що характеризується:

- недостатністю актуальних національних стандартів та технічних регламентів [4];
- слабким механізмом гармонізації національного законодавства з європейським;
- невизнанням національних стандартів, що забезпечують технічне регулювання інфраструктури відкритих ключів та надання послуг ЕЦП на міжнародному рівні [5];
- відсутністю органу і технічного інструментарію з оцінки відповідності державним стандартам та технічним регламентам функціонування інфраструктури відкритих ключів і послуг ЕЦП;
- відсутністю організаційно-технічної структури, яка забезпечить на міжнародному рівні регулювання інфраструктури відкритих ключів і надання послуг ЕЦП [6].

Виконання Угоди, а також Розпорядження потребує конкретних заходів законодавчого та технічного регулювання з боку держави, зокрема прийняття органами державної влади актів щодо технічного регулювання інфраструктури відкритих ключів та надання послуг ЕЦП (кваліфікованих електронних довірчих послуг) стандартів, технічних регламентів, запровадження процедур відповідності.

Міністерством юстиції України вжиті певні кроки на шляху розбудови інтероперабельної НСЕЦП та інтеграції України в світовий електронний простір.

Так, з метою удосконалення державного регулювання відносин у сфері технічного регулювання інфраструк-

тури відкритих ключів і надання послуг ЕЦП (кваліфікованих електронних довірчих послуг) шляхом адаптації до законодавства Європейського Союзу і гармонізації з ним, Міністерством юстиції України розроблено проекти:

- Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про електронний цифровий підпис» (далі – проект Закону);
- розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції стандартизації та розвитку інфраструктури відкритих ключів та надання послуг електронного цифрового підпису (кваліфікованих електронних довірчих послуг)».

Проект Закону має за мету вдосконалення державного регулювання у сфері ЕЦП, контролю за додержанням законодавства про ЕЦП, а також реформування законодавства у сфері використання інфраструктури відкритих ключів і надання електронних довірчих послуг з урахуванням досвіду Європейського Союзу. Проект Закону складається з двох частин, що відповідає меті його розробки та Концепції реформування законодавства у сфері використання інфраструктури відкритих ключів та надання електронних довірчих послуг, затвердженій наказом Міністерства юстиції України від 10 квітня 2013 року № 668/5.

Розділ I проекту Закону, яким пропонується внести зміни до Закону України «Про електронний цифровий підпис», у частині визначення понять загалом відповідає положенням Директиви 1999/93/ЄС Європейського парламенту та Ради від 13 грудня 1999 року про рамки Співтовариства для ЕЦП, що діятиме до 1 липня 2016 року.

Розділ II проекту Закону, тобто Закон України «Про електронний підпис та електронні довірчі послуги», набирає чинності з 1 січня 2017 року та спрямований на реалізацію положень Регламенту Європейського парламенту і Ради про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних операцій на внутрішньому ринку (eIDAS), розробленого з метою створення єдиного цифрового ринку в рамках Європейського Співтовариства, що створює умови для посилення довіри і зручності транскордонних електронних операцій.

Проект Концепції стандартизації та розвитку інфраструктури відкритих ключів і надання послуг ЕЦП (кваліфікованих електронних довірчих послуг) передбачає такі заходи: інтеграцію НСЕЦП України (інфраструктури відкритих ключів) до світової та європейської систем ЕЦП і вирішення проблем, пов'язаних із функціональною сумісністю технологічних систем у різних країнах світу, шляхом створення правової та технічної баз, розробки стандартів та регламентів, які дозволять забезпечити співпрацю у сфері інфраструктури відкритих ключів та надання послуг ЕЦП; гармонізацію національного законодавства у сфері інфраструктури відкритих ключів і надання транскордонних послуг ЕЦП із законодавством Європейського Союзу та інших країн світу.

Крім того, Міністерством юстиції України прийнято накази:

- «Про створення спільної робочої групи з розробки проектів нормативно-правових актів у сфері електронного цифрового підпису» від 13 березня 2013 року № 421/5/117;
- «Про затвердження переліків стандартів у сфері електронного цифрового підпису, перспективних для пе-

регляду та гармонізації з європейськими та міжнародними стандартами відповідно до встановлених законодавством процедур» від 5 грудня 2013 року № 2563/5/645;

- «Про затвердження вимог до алгоритмів, форматів та інтерфейсів, що реалізуються у засобах шифрування та надійних засобах електронного цифрового підпису» від 27 грудня 2013 року № 2782/5/689, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 27 грудня 2013 року за № 2227/24759 (спільний наказ Міністерства юстиції України, Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України);
- «Про Науково-експертну раду з питань розвитку інфраструктури відкритих ключів України при Міністерстві юстиції України» від 13 червня 2014 року № 932/5.

Науково-експертна рада з питань розвитку інфраструктури відкритих ключів України при Міністерстві юстиції України має за мету розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для створення належних умов для використання всіх можливостей інфраструктури відкритих ключів, її стандартизації та розбудови електронних довірчих послуг і є дорадчим органом, який утворено з компетентних представників державних органів, науковців та фахівців, розробників апаратного і програмного забезпечення, громадських організацій та об'єднань, спеціалістів у сфері відносин, що виникають при використанні ЕЦП.

Політика Міністерства юстиції України будується на засадах відкритості, прозорості та доступності. Зокрема, сталою практикою є залучення громадських об'єднань і проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації дер-

жавної політики. Проект Закону розміщено для публічного обговорення на сайті центрального засвідчувального органу (<http://czo.gov.ua/>) та сторінці в соціальній мережі Facebook (<https://www.facebook.com/profile.php?id=100007318307527>). Під час опрацювання проекту Закону Міністерством юстиції України проведено: семінар на тему «Державне регулювання надання послуг електронного цифрового підпису, розвиток інфраструктури відкритих ключів України, проблемні питання»; низку засідань Науково-експертної ради з питань розвитку інфраструктури відкритих ключів України при Міністерстві юстиції України; публічне громадське обговорення проекту Закону з метою залучення громадськості до процесу формування та реалізації державної політики у сфері ЕЦП.

Досягнення державою в короткостроковій перспективі завдань, визначених Угодою, а саме: розвитку електронної торгівлі та електронних сервісів, визнання іноземних сертифікатів ЕЦП шляхом розбудови НСЕЦП України через гармонізацію національного законодавства у сфері ЕЦП з європейським, технічного співробітництва, технічного регулювання, розробки стандартів та оцінки відповідності у сфері ЕЦП, передбачено планом заходів з імплементації Угоди на 2014 – 2017 роки, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 року № 847.

Упровадження інтегрованої НСЕЦП України дасть змогу суттєво зменшити фрагментацію послуг цифрового ринку, створити базу для розвитку цифрової економіки, залучити громадян України та розширити коло користувачів європейського цифрового ринку та транскордонних цифрових послуг.

У статті проведено огляд вжитих Міністерством юстиції України заходів щодо вирішення проблеми внутрішньої сумісності та зовнішньої інтероперабельності системи електронного цифрового підпису України для запровадження засад розвитку цифрової економіки, залучення України до європейського цифрового ринку та транскордонних цифрових послуг.

Ключові слова: інтероперабельність, електронний цифровий підпис, технічне співробітництво, технічне регулювання, стандарти, оцінки відповідності.

В статье проведен обзор принятых Министерством юстиции Украины мер по решению проблемы внутренней совместимости и внешней интероперабельности системы электронной цифровой подписи Украины для внедрения принципов развития цифровой экономики,

привлечения Украины к европейскому цифровому рынку и трансграничным цифровым услугам.

Ключевые слова: интероперабельность, электронная цифровая подпись, техническое сотрудничество, техническое регулирование, стандарты, оценки соответствия.

This article provides an overview of the Ministry of Justice of Ukraine taken measures to address internal and external interoperability of electronic signature Ukraine to introduce the principles of development of the digital economy, the involvement of Ukraine in the European digital market and cross-border digital services.

Keywords: interoperability, electronic signatures, technical cooperation, technical regulations, standards and conformity assessment.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» № 1678-VII від 16 вересня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1678-18/print1391070721979434>.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» № 847-р від 17 вересня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-%D1%80>.
3. REGULATION (EU) No 910/2014 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 23 July 2014 on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market and repealing Directive 1999/93/EC [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2014.257.01.0073.01.ENG
4. Мелащенко А. О., Перевозчиков О. А. Організація кваліфікованої інфраструктури відкритих ключів. – К. : Наукова думка, 2010. – С. 3-137.
5. Скарлат О. С., Мелащенко А. О. Електронне діловодство. – К. : Наукова думка, 2013. – Ст. 9-33.
6. Горбенко Ю. І., Горбенко І. Д. Інфраструктура відкритих ключів. Електронний цифровий підпис. – Харків : видавництво «Форт», 2010. –С. 297-329, 360-413.